

Рецензія на дисертаційне дослідження
Коваль Юлії Андріївни
на тему **«Формування екологічної культури студентів в освітньому
середовищі технічних коледжів»**,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами.
На початку ХХІ століття глобальні екологічні проблеми стають все більш актуальними та потребують негайного розв'язання. Забруднення атмосферного повітря, водних екосистем, деградація ґрунтів, неконтрольоване вирубування лісів, радіаційне забруднення, кліматичні зміни, виснаження природних ресурсів – далеко не повний перелік екологічних проблем, які негативно впливають на стан довкілля і здоров'я людей. Загострення екологічної ситуації в Україні пов'язане з негативними наслідками Чорнобильської катастрофи, техногенною перевантаженістю її території у зв'язку з повномасштабним вторгненням російських військ на територію України, нехтуванням екологічними законами в процесі природокористування.

В умовах формування інституцій незалежної держави екологічна культура виступає адаптаційним чинником людини до змін умов навколишнього середовища, яка ґрунтується на історичній взаємодії зі світом природи, забезпечуючи гармонійне співіснування з довкіллям і виражається у наукових знаннях, способах практичного засвоєння моральних норм, ціннісних орієнтацій та культурних традицій.

Модернізація системи вітчизняної освіти на засадах збалансованого розвитку суспільства і природи актуалізує високі вимоги до професійної підготовки майбутнього фахівця. У контексті зазначеного важливим результатом освітньої роботи технічних коледжів є формування екологічної культури здобувачів як системи поглядів, ціннісних орієнтацій і переконань, комплексу знань і умінь, що визначають принципи пізнання навколишнього середовища, ставлення до природи і суспільства, детермінують діяльність та поведінкові програми щодо природи.

Підготовка компетентних фахівців до екологічно доцільної діяльності у професійній сфері, формування в них екологічної культури є одним із шляхів реалізації положень Концепції екологічної освіти України, «Порядку денного для сталого розвитку до 2030 року», Національної доктрини розвитку освіти

України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових документів.

Зважаючи на значення досліджуваної проблеми для педагогічної теорії та практики й недостатнє її висвітлення у наукових дослідженнях, не викликає сумнівів актуальність теми дисертаційної роботи Коваль Ю. А. «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів».

Дослідження виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського відповідно до науково-дослідної теми кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном» (рішення кафедри від 23.12.2020 р. (протокол №8)). Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 20.10.2021 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 20.11.2021 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечено логікою подання поняттєвого апарату дослідження, послідовним розв'язанням поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази, апробацією дослідження на науково-практичних конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *вперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу (цілеспрямоване впровадження розробленої моделі формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі; застосування проєктних технологій у процесі формування екологічної культури та спрямування самостійної роботи студентів на виконання екологічних проєктів; комплексне використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування екологічної культури здобувачів освіти); розроблено модель формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу;

– *удосконалено* зміст курсу «Основи екології», розроблено програму спецкурсу «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів»; форми (лабораторні, практичні заняття, виробнича практика, науково-дослідна робота здобувачів освіти, самостійна робота студентів) і методи (інформаційне забезпечення освітнього процесу,

комп'ютерні екологічні ігри, ділові ігри, навчальні екологічні проєкти, телекомунікаційні екологічні навчальні проєкти, екологічні квести, екологічні вебквести) формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу;

– *подальшого розвитку* дістало дослідження дидактичних можливостей формування екологічної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі технічного коледжу.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в реалізації педагогічних умов і впровадження розробленої моделі формування екологічної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі технічного коледжу; в розробці діагностичних матеріалів щодо визначення сформованості екологічної культури студентів в освітньому середовищі; в розробленні та реалізації методичного формування екологічної культури здобувачів освіти; в розробленні та реалізації інформаційного забезпечення освітнього процесу, комп'ютерних екологічних ігор, ділових ігор, навчальних екологічних проєктів, телекомунікаційних екологічних навчальних проєктів, екологічних квестів, екологічних вебквестів; методичних рекомендацій щодо виконання практичних робіт; завдань для самостійної роботи студентів; тестів для самоконтролю; укладанні методичних рекомендацій щодо формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу.

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у технічних закладах вищої та фахової передвищої освіти, для розробки змісту освітніх програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій та інших матеріалів.

Практична значущість дисертації також підтверджується довідками про впровадження результатів дослідження в освітній процес низки українських закладів вищої освіти, а саме: Мукачівського державного університету (довідка 44 від 12.01.2023 р.), Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка 56-06301/58 від 22.12.2022 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка 04-а від 07.11.2022 р.), Вінницького технічного фахового коледжу (довідка 46 від 24.01.2022 р.), Барського фахового коледжу транспорту та будівництва Національного транспортного університету (довідка 543 від 24.01.2023 р.), Державного вищого навчального закладу «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж» (довідка 48 від 24.01.2023 р.), Відокремленого структурного підрозділу «Волинський фаховий коледж

Національного університету харчових технологій» (довідка 07 від 12.01.2023 р.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (185 найменувань, із них 9 іноземною мовою) і додатків.

У вступі аргументовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито концепцію і методологічні підходи, сформульовано гіпотезу дослідження.

Детальний аналіз тексту дисертації Коваль Ю. А. дає підстави стверджувати, що робота охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора.

У першому розділі *«Теоретичні засади формування екологічної культури в освітньому середовищі технічних коледжів»* здійснено дефінітивний аналіз ключових понять дослідження: «екологічна культура», «екологічна свідомість», «екологічна освіта», «екологічна діяльність», «екологічні знання», «екологічна культура здобувачів освіти технічних коледжів»; представлено аналітичний огляд наукових джерел щодо процесу формування екологічної культури студентів. Також виокремлено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної якості здобувачів освіти. Сформульований висновок, що екологічна культура дозволяє випускнику технічного коледжу через гармонізацію системи «людина – природа» найбільш адекватно визначити своє місце у навколишньому світі, максимально актуалізувати життєві ресурси, більш повно розкритися та проявити свої здібності в різних сферах життя та діяльності.

У другому розділі *«Педагогічні умови формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів»* науково обґрунтовано авторську модель формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів, у якій виокремлено цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний і контрольно-результативний блоки; визначені й охарактеризовані педагогічні умови формування екологічної культури здобувачів в освітньому середовищі технічних коледжів.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування екологічної культури студентів технічних коледжів»* представлено етапи, методiku дослідно-експериментальної роботи та результати експериментального дослідження. На підставі одержаних результатів сформульовано висновок про зростання рівня

сформованості екологічної культури студентів технічного коледжу, що засвідчує репрезентативність розробленої моделі та можливість її використання у професійній підготовці майбутніх фахівців у технічних коледжах.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, доповнюються матеріалами представленими в опублікованих працях Коваль Ю. А. Так, провідні ідеї та положення наукового дослідження висвітлено в 11 наукових публікаціях автора (5 – одноосібних), із них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у закордонному науковому періодичному виданні, 5 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Аналіз дисертації, додатків та наукових публікацій автора свідчить про те, що дослідницею виконане актуальне, ґрунтовне, перспективне дослідження, що робить вагомий внесок у теорію і методику професійної освіти.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне відзначити, що в роботі є певні дискусійні положення та зауваження:

1. У дисертаційному дослідженні доцільно відобразити умовні скорочення, оскільки у роботі вони зустрічаються досить часто (ІКТ, СРС, ТЕС, СК, РН, ФК, ЕОР).
2. На нашу думку, необхідно доопрацювати вступ дослідження, а саме: чіткіше сформулювати особистий внесок дисертантки (с. 25); доповнити перелік конференцій, на яких обговорювалися результати дослідження (с. 26).
3. На с. 68-69 дисертації зазначені чітко визначені авторські показники критеріїв сформованості екологічної культури здобувачів технічної освіти, тому в кінці переліку не потрібно вказувати про їхню неповноту та можливість продовження.
4. Педагогічні умови, які схарактеризовані у другому розділі, доречно було б конкретизувати у висновках до 2 розділу.
5. Рукопис має недоліки редакційного характеру, зокрема трапляються мовностилістичні неточності та орфографічні помилки.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують науково-теоретичну і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Рецензована робота є завершеною, самостійною науковою працею, що містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, про що свідчить опанування

здобувачем методологією наукової діяльності та особистий внесок здобувача у вирішення проблеми дослідження.

Дисертаційне дослідження Коваль Юлії Андріївни «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка повністю відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 і «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, та рекомендується до подання для розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді й присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри біології

Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського

Наталія Баюрко

Підписав

" 03" 04

